

Vizgirda proti Slovinsku, rozsudek ze dne 17. 1. 2017 - K povinnosti státu umožnit obviněnému použít v trestním řízení jazyk, kterému náležitě rozumí

Stěžovatel: Vizgirda

Žalovaný stát: Slovinsko

Číslo stížnosti: 59868/08

Datum: 17.01.2017

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. a), e)

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: povinnost státu informovat o právu na tlumočníka, práva obhajoby, právo na použití mateřského jazyka, právo na tlumočníka

Český právní řád: čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 14, § 28 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 1

K povinnosti státu umožnit obviněnému použít v trestním řízení jazyk, kterému náležitě rozumí

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se v rámci posuzování práva obviněného na spravedlivý proces ESLP zabýval povinností orgánů činných v trestním řízení zabezpečit obviněnému možnost efektivní obhajoby v trestním řízení ve svém rodném jazyce nebo v jazyce, kterému dostatečně rozumí, což musí tyto orgány náležitě ověřit. Zajištění těchto práv, včetně práva na bezplatnou pomoc tlumočníka, je tak nedílnou součástí práva obviněného na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1, 3 Úmluvy.

Soud především zdůraznil povinnost orgánů činných v trestním řízení náležitě poučit obviněného cizince o jeho právu na tlumočení do rodného (mateřského) jazyka nebo o jeho právu na tlumočení do jazyka, kterému rozumí. V trestním řízení je vždy nutno ověřit potřebu obviněného z hlediska jeho jazykových dispozic za účelem posouzení jeho schopnosti hájit se v jazyce, v němž se řízení vede. Tato poučovací či informační povinnost orgánů činných v trestním řízení v případech existence indicií nasvědčujících tomu, že obviněný dostatečně nerozumí jazyku řízení (zejména jde-li o cizince), nezávisí na požadavku obviněného a ani nemá spojitost s tím, že obviněný má v řízení obhájce. Jestliže již v důsledku absence takového poučení ze strany orgánů činných v trestním řízení obviněný nemohl efektivně vykonávat svou obhajobu (bez ohledu na to, zda měl v řízení obhájce, či nikoliv), lze v tom spatřovat porušení jeho práva na spravedlivý proces. Je třeba zdůraznit, že garantem

spravedlivého procesu jsou i v tomto směru orgány činné v trestním řízení a především soudy.

Úmluva sice nevyžaduje, aby bylo obviněnému zabezpečeno tlumočení do jeho rodného jazyka a aby tak řízení probíhalo v jeho rodném jazyce, nicméně nemožnost opatřit takového tlumočnicka musí být orgány činnými v trestním řízení dostatečně a přesvědčivě odůvodněna. Pokud je mu poskytnuto tlumočení a překlady v jazyce, kterému rozumí („v třetím jazyce“), tak je třeba náležitě ověřit, zda znalosti obviněného stran tohoto jazyka jsou natolik dostatečné, aby byl skutečně schopen se v tomto jazyce účinně obhajovat. Z tohoto pohledu zásadně nebude stačit zjištění, že například s ohledem na úroveň znalosti tohoto jazyka je schopen jen základní slovní konverzace. Jinak realizace práva obviněného na tlumočení nedává smysl.

Předkládané rozhodnutí může být významným vodítkem pro postup českých orgánů činných v trestním řízení ve věcech, v nichž vzniknou pochybnosti, zda obviněný ovládá český jazyk. Vnitrostátní úprava práva obviněného na obhajobu v mateřském jazyce nebo v jazyce, kterému dostatečně rozumí, je především zakotvena v čl. 37 odst. 4 Listiny („Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.“). Právo na tlumočnicka patří mezi základní procesní zásady trestního řádu. Podle § 2 odst. 14 trestního řádu: „Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“ Podrobnosti ohledně realizace tohoto práva obviněného jsou upraveny v § 28 trestního řádu, včetně výčtu úkonů a rozhodnutí, na něž se vztahuje právo obviněného požadovat jejich přetlumočení nebo překlad.

K porušení tohoto práva se aktuálně vyjádřil i Ústavní soud (stanovisko Pléna Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. Pl.ÚS-st. 49/18, ve spojení s nálezem Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 3464/17), kdy shledal neústavním postup soudu, který obviněnému, jenž prohlásil, že neovládá český jazyk, doručil trestní příkaz pouze v českém jazyce, obsah trestního příkazu mu nebyl přetlumočen a ani nebyl poučen o významu vzdání se práva podat proti němu odpor.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl dne 13. 3. 2002 zatčen na základě podezření z podílu na loupeži v Radovlijické pobočce banky Gorenjska. Loupež se odehrála téhož dne, ve kterém byl stěžovatel zatčen, celkem se na ní podílelo 7 osob, kdy tři z nich pomáhaly s organizací loupeže. Jeden z lupičů byl vyzbrojen pistolí, čekal při vchodu a současně mířil na tři klienty banky. Další 3 muži přeskočili přes přepážku a zajistili zaměstnance banky, přičemž jeden z nich následně vyprázdnil pokladny. Pachatelé poté uprchli autem směrem k železniční stanici. Při pátrání policie objevila opuštěné vozidlo nedaleko lesa a ihned poté spatřila utíkat čtyři muže včetně stěžovatele. U jednoho z mužů byla spatřena taška, kterou upustil ve chvíli, když se blížili příslušníci policie. Bylo zjištěno, že taška obsahovala část peněz z bankovní loupeže, pistolí a dvě masky. Jedna z těchto masek obsahovala biologické stopy náležející stěžovateli a dalšímu muži. Všichni čtyři muži byli zatčeni a identifikováni, přičemž se jednalo o občany Litvy. Téhož dne byl stěžovatel vzat do vazby. V rozhodnutí bylo konstatováno, že stěžovatel byl v době rozhodování jako neidentifikovaná osoba v ruském jazyce okamžitě poučen o důvodech vedoucích k jeho zatčení, právu nevypovídat, právu na obhájce a právu na informování rodiny o jeho zatčení. Současně z rozhodnutí vyplývá, že mu byl tento postup tlumočen registrovaným tlumočnickem ruského jazyka a že stěžovatel nepožadoval obhájce. Následně odmítl podepsat dokument potvrzující převzetí tohoto rozhodnutí, aniž by uvedl jakýkoliv důvod k odmítnutí. Ve stejný den byli také zatčeni další tři občané Litvy na základě podezření z účasti na loupeži. Dne 15. 3. 2002 byl stěžovatel vyšetřujícím soudcem informován o skutku, který mu je kladen za vinu, a také o jeho právu ve věci nevypovídat a právu na obhájce, kterého si může zvolit. Jelikož si stěžovatel obhájce nezvolil, byl mu ustanoven soudem. V průběhu řízení byly úkony orgánů činných v trestním řízení tlumočeny ze slovinštiny do ruštiny. Podle záznamů stěžovatel na dotaz, zda rozumí svým právům a souhlasí s ustanoveným obhájcem, reagoval pláčem. Prohlášení

stěžovatele vypadala následovně:

„Říkám, že mám malé dítě, které nebude mít nic k jídlu, protože naše situace je velmi složitá. Vždy jsem pracoval. Nikdy jsem se ničeho takového nedopustil. Do Slovinska jsem přišel za prací. Chci vidět své dítě. K dotazu, zda stěžovatel může popsat loupež, mlčel a neodpovídal. Odmítám poskytnout mé příjmení, protože se stydím, respektive se bojím, že již neuvidím své dítě. Na dotaz státního zástupce, zda bude odpovídat na další dotazy, odpověděl, že ne.“

Další podezřelý A. V. při výslechu vyšetřujícím soudcem popsal loupež a okolnosti, které k ní vedly. Uvedl, že přicestoval do Slovinska společně se stěžovatelem. Následně se seznámili s dalšími podezřelými a poté, co jim došly peníze, se rozhodli vyloupit banku. V průběhu tohoto výslechu obhájce stěžovatele uvedl důvody, pro které by nemělo být nadále pokračováno ve vazbě stěžovatele, přičemž k těmto důvodům vyslovil na záznam souhlas i stěžovatel. Vyšetřující soudce rozhodl o vzetí všech 7 obviněných do vazby. Rozhodnutí bylo přeloženo do ruštiny a oznámeno stěžovateli dne 18. 3. 2002. Proti tomuto rozhodnutí podal obhájce stěžovatele stížnost, která byla zamítnuta. Vyšetřující soudce povolil tlumočnickovi navštívit stěžovatele za účelem pomoci při konzultacích s jeho obhájcem.

Rozhodnutí o zahájení soudního vyšetřování proti 7 obviněným bylo vydáno 26. 3. 2002, načež bylo k odvolání zrušeno s odůvodněním, že podrobnosti k obvinění byly zahrnuty v příkazech k zatčení a měly být zcela zahrnuty také v rozhodnutí o zahájení vyšetřování. Stěžovatel a spoluobvinění byli informováni o svém právu účastnit se výslechu svědků, což však stěžovatel nevyužil, nicméně výslechu se účastnil jeho obhájce a přepisy svědeckých výpovědí byly přeloženy do ruštiny a předány stěžovateli dne 19. 4. 2002. Dne 8. 4. 2002 bylo vydáno nové rozhodnutí o zahájení vyšetřování proti 7 obviněným. Rozhodnutí bylo přeloženo do ruštiny a oznámeno stěžovateli dne 10. 4. 2002. Dne 12. 4. 2002 rozhodl vyšetřující soudce, že prohlášení obviněných učiněná na policii by měla být vyňata ze spisu, jelikož soud tato prohlášení nemůže považovat za spolehlivá. Rozhodnutí bylo oznámeno v ruském jazyce stěžovateli.

Dne 28. 5. 2002 okresní prokurátor podal obžalobu, v níž obvinil stěžovatele a další tři osoby z loupeže, jednoho případu krádeže motorového vozidla a ze dvou pokusů o krádež motorového vozidla. Další 3 osoby byly obviněny z napomáhání a navádění k loupeži. Obžaloba byla přeložena do ruštiny a byla neúspěšně napadena obhájcem stěžovatele.

Jednání soudu dne 10. a 11. 7. 2002 byli přítomni 2 tlumočníci z ruského jazyka. Ze záznamu vyplývá, že obžaloba byla obžalovaným čtena a byli poučeni o právu neobviňovat sebe samého a nevypovídat, načež obžalovaní reagovali prohlášením: „my obžalovaní chápeme obsah obvinění, ... my obžalovaní chápeme poučení o našich právech“.

Spoluobžalovaný A. V. změnil svoji dřívější výpověď a ve vztahu ke stěžovateli nově uvedl, že stěžovatel se bál účasti na loupeži, a proto ho nechali v lese s tím, že tam na ně měl počkat.

Ze záznamů soudních jednání vyplývá, že stěžovatel měl problémy s interpretací jedné ze svědeckých výpovědí a porozuměl jí až poté, co si ji přečetl. Stěžovatel pokládal svědkům dotazy a také komentoval výpověď svědka k výšce postavy lupičů a prohlášení policie k zajištěným mobilním telefonům a počtu osob, které utekly z místa činu. Vyjádřil se také k obžalobě a k tvrzení o místě, kde se měly peníze nacházet.

Na jednání soudu dne 16. 7. 2002 obžalovaní učinili závěrečná prohlášení (poslední slovo). Stěžovatel uvedl: „Souhlasím s tím, co uvedl můj obhájce. Neexistuje žádný důkaz o tom, že jsem se dopustil loupeže. Jediným důkazem proti mně jsou vlasy, které se nacházely v čepici, což jsem objasnil. Dva muži v bance nemůžou mít na sobě stejnou čepici. Člověk nemůže být do něčeho takového nucen; nikdo mě nenutil. Nebyl jsem v bance. Jsem smutný, že mě považujete za pachatele;

můžete mě odsoudit jen za to, co jsem skutečně udělal, nikoliv za to, co jsem neudělal...“

Dne 16. 7. 2002 byl stěžovatel a další spoluobžalovaní odsouzeni za loupež a za krádež vozidla k trestu odnětí svobody v trvání 8 let a 4 měsíců.

Téhož dne bylo rozhodnuto o pokračování ve vazbě stěžovatele, což mu bylo písemně oznámeno následující den. Dne 2. 8. 2002 mu byl doručen rozsudek s překladem. Dne 6. 8. 2002 podal stěžovatel prostřednictvím obhájce odvolání, ve kterém však neuplatnil žádnou námitku týkající se porozumění překladu do ruštiny. Odvolání bylo zamítnuto, přičemž soud konstatoval, že stěžovatel byl zastoupen obhájcem a řízení před vyšetřujícím soudcem mu bylo tlumočeno. Neexistoval žádný náznak toho, že by stěžovatel nebyl informován o důvodech jeho zatčení v jazyku, kterému rozumí. Soud také uvedl, že pokud by stěžovatel nepochopil důvody vedoucí k jeho zatčení, zmínil by se o tom při výslechu před vyšetřujícím soudcem. Stěžovatel také obdržel překlad rozsudku do ruského jazyka.

Dne 23. 2. 2003 zaslal stěžovatel k okresnímu soudu žádost označenou jako „odvolání k Nejvyššímu soudu“. Žádost byla napsána v litevštině s výjimkou úvodního vysvětlení, které bylo napásáno ve slovinštině a uvádělo, že stěžovatel nemluví rusky ani slovinsky, trochu rozumí rusky, ale nedokáže v ruštině psát. Stěžovatel zpochybnil hodnocení důkazů a uvedl, že bylo porušeno jeho právo na užití vlastního jazyka v trestním řízení. Současně namítal, že během prvního výslechu nebyl zastoupen advokátem a nebyl mu přítomen ani tlumočnick. Nepochopil tak důvody vedoucí k jeho zatčení. Upozornil, že nerozumí dobře ruskému jazyku, přesto mu okresní soud neposkytl tlumočnicka z litevského jazyka. Dne 24. 3. 2003 okresní soud sdělil stěžovateli, aby kasační stížnost (mimořádný opravný prostředek zpochybňující zákonnost konečného rozhodnutí) podal v ruském jazyce, jelikož tento jazyk použil v průběhu trestního řízení a při komunikaci s obhájcem.

Vzhledem k tomu, že na toto stěžovatel nereagoval, byla tato žádost stěžovatele zamítnuta jako nesrozumitelná. Dne 20. 8. 2004 podal proti tomuto rozhodnutí soudu ústavní stížnost, v níž uvedl, že okresní soud porušil jeho právo na obhajobu a právo na použití vlastního jazyka, což odůvodnil tím, že neumí plnohodnotně mluvit nebo porozumět ruskému jazyku, a zejména nebyl schopen přečíst rozhodnutí a jiné dokumenty v ruštině. Nebylo mu tak umožněno se účinně bránit. Ústavní stížnost a další podání stěžovatele byly napsány ve slovinském jazyku. Ústavní soud v rozhodnutí ze dne 24. 3. 2005 konstatoval, že nemohlo být očekáváno, že stěžovatel v době zatčení napadne předmětné rozhodnutí prostřednictvím odvolání, když prohlásil, že nerozumí jazyku, ve kterém bylo rozhodnutí napsáno. Dále uvedl, že zákon poskytuje ochranu práva stěžovatele na použití vlastního jazyka ve psané i ústní formě po jeho zadržení. Vlastním jazykem stěžovatele by byl jeho mateřský jazyk, avšak pokud by ovládal ještě jiný jazyk, při ústní komunikaci by stačilo použití tohoto jazyka. Ústavní soud však odmítl požadavek okresního soudu, aby stěžovatel, který byl ve vazbě a který používal při ústní komunikaci určitý jazyk, měl v tomto jazyku předložit také svá písemná podání. Písemná komunikace totiž dle Ústavního soudu vyžaduje vyšší úroveň jazykových znalostí. Ústavní soud uzavřel, že stěžovateli, který ve svých vyjádřeních k Nejvyššímu soudu uvedl, že není schopen psát v ruštině, by mělo být umožněno předložit svoje vyjádření v jeho vlastním jazyce. Bylo tak porušeno právo stěžovatele na užívání vlastního jazyka, které upravuje trestní řád a zaručuje Ústava.

Věc byla poté předložena Nejvyššímu soudu, který dne 26. 1. 2006 zamítl návrh stěžovatele na ochranu zákonnosti jako neopodstatněný. Nejvyšší soud na základě spisu dospěl k závěru, že ihned po umístění stěžovatele do vazby, byl policií informován za účasti tlumočnicka z ruského jazyka o důvodech jeho zatčení a právu na obhájce. Rovněž při výslechu vyšetřujícím soudcem byl přítomen tlumočnick z ruského jazyka a soudem ustanovený obhájce. Nejvyšší soud dále zjistil, že ve spisu není záznam o tom, že by stěžovatel byl informován o jeho právu na použití vlastního jazyka v trestním řízení, přičemž takto neučinil vyšetřující soudce ani okresní soud. Také nebylo zjištěno, že by stěžovatel učinil jakékoliv prohlášení nebo požadavek týkající se tohoto jeho práva. Dle Nejvyššího

soudu však uvedený nedostatek nenarušil legalitu konečného rozsudku, protože stěžovateli byl nápomocen tlumočník z ruského jazyka a právní zástupce. Záznam ze soudního řízení neobsahoval žádný náznak toho, že by stěžovatel ruštině nerozuměl, přičemž stěžovatel ani jeho právní zástupce nevznesli žádnou námitku k problémům s porozuměním ruského jazyka.

Stěžovatel následně obdržel rozhodnutí Nejvyššího soudu v originálním znění a v jeho překladu do litevštiny. Dne 10. 6. 2006 napadl toto rozhodnutí stěžovatel ústavní stížností, ve které uvedl, že i když v hrubých rysech rozumí ruskému jazyku, není schopen se v tomto jazyce ústně obhajovat, natožpak písemně. Nebylo mu tak umožněno ve svém jazyce reagovat na skutkové okolnosti případu a na obvinění. Na tuto skutečnost upozornil už dříve, ale nebyla nijak zaznamenána. Navíc byly některé dokumenty sloužící jako důkaz ve slovinském jazyku, čímž pro něj byly nesrozumitelné, a tedy znemožňovaly jeho obhajobu. Dne 1. 9. 2007 byl stěžovatel podmíněně propuštěn. Dne 3. 7. 2008 byla jeho ústavní stížnost zamítnuta s odůvodněním, že v průběhu celého trestního řízení byl zastoupen advokátem, se kterým komunikoval v ruštině. V odvolání stěžovatel neuplatnil žádné námitky ohledně jazyka, ve kterém probíhalo trestní řízení. Bylo přesvědčivě prokázáno, že stěžovatel rozuměl ruštině natolik dobře, že nebylo použitím tohoto jazyka prolomeno právo na spravedlivý proces. Stěžovatel přitom nenamítal, že nebyl informován o svém právu na užívání svého rodného jazyka.

PRAVNÍ POSOUZENÍ

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 A 3 ÚMLUVY
2. Stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, protože nerozuměl jazyku, ve kterém řízení probíhalo, a ani jazyku, do kterého mu bylo tlumočeno. Odkázal proto na čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy, který v relevantní části zní takto:

„1. Každý, proti komu bylo vzneseno trestní obvinění, má právo při jeho projednání na spravedlivé ... slyšení ... soudem.“

„3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

1. být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;

...

1. mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“
2. K přijatelnosti
3. Soud má za to, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Rovněž není nepřijatelná z žádných dalších důvodů. Proto ji prohlašuje za přijatelnou.
4. K věci samé
5. Posouzení soudu
6. a) obecné zásady
7. Podle čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy má každý, kdo je obviněn z trestného činu, právo „být neprodleně informován v jazyku, kterému zcela rozumí, o po-vaze a důvodech obvinění, která jsou proti němu vznesena“. Ačkoliv toto ustanovení nespecifikuje, zda tyto informace mají být poskytnuty písemně, nebo učiněny písemným překladem obviněnému cizímu státnímu příslušníkovi, upozorňuje však, že je nutno věnovat náležitou pozornost ke sdělení obvinění obviněnému. Sdělení obvinění představuje klíčovou roli v trestním řízení, neboť obviněný je formálně vyrozuměn o skutkovém a právním základu obvinění, která jsou vznesena proti jeho osobě. Obviněný, který nerozumí jazyku používanému soudem, může být prakticky

znevýhodněn, pokud není sdělení obvinění, respektive taky obžaloba, přeložena do jazyka, který ovládá (viz *Hermi proti Itálii* [GC], č. 18114/02, bod 68, ECHR 2006 XII).

8. Článek 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy navíc stanoví, že každý má právo na bezplatnou pomoc tlumočnicka. Uvedené právo se neaplikuje pouze na ústní prohlášení učiněné během soudního jednání, ale také na listinné materiály a přípravné řízení (viz *Hermi*, cit. výše, bod 69). Pokud se jedná o přípravné řízení, Soud konstatoval, že pomoc tlumočnicka a také advokáta by měla být poskytnuta od fáze vyšetřování, pokud se neprokáže, že existují závažné důvody k omezení tohoto práva [viz *Baytar proti Turecku*, č. 45440/04, § 50; *Diallo proti Švédskému království* (dec.), č. 13205/07, bod 25].
9. Obžalovaný, který nerozumí nebo nedokáže mluvit jazykem používaným soudem, má tedy právo na bezplatnou pomoc tlumočnicka při překladu nebo tlumočení všech dokumentů nebo prohlášení v řízení zahájeném proti němu, které jsou pro něho nezbytné k pochopení řízení natolik, aby bylo zachováno právo na spravedlivý proces (viz *Hermi*, cit. výše, bod 69).
10. Nicméně čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy nezachází až tak daleko, že by požadoval písemný překlad všech písemných důkazů nebo úředních dokumentů v řízení. Současně je nutno poznamenat, že text příslušných ustanovení odkazuje na „tlumočnicka“, nikoli na „překladaatele“. To naznačuje, že tlumočení může splňovat požadavky Úmluvy [viz *Husain proti Itálii* (dec.), č. 18913/03].
11. Avšak poskytovaná pomoc tlumočnicka by měla být na takové úrovni, aby obviněný měl povědomost o věci, která je proti němu vedena a mohl se bránit, zejména, aby mu bylo umožněno vyjádřit se k obvinění a poskytnout svoji verzi skutkového děje [viz *tamtéž*; *Hermi*, cit. výše, § 70; a *Güngör proti Německu* (dec.), č. 31540/96]. Soud v této souvislosti poznamenává, že povinnost příslušných státních orgánů není omezena na ustanovení/přibrání tlumočnicka, jelikož jsou-li známé zvláštní okolnosti, vztahuje se tato povinnost také na následnou kontrolu adekvátnosti nebo správnosti interpretace (viz *Kamasinski proti Rakousku*, bod 74, Series A no. 168); *Diallo*, citováno výše, bod 23).

(ii) Posouzení nutnosti tlumočení

80. Z hlediska dosavadní judikatury Soud připomíná, že již ve věci *Brozicek proti Itálii* (bod 41, Series A no. 167) bylo konstatováno, že je nutno ověřit potřeby obviněného z hlediska jeho jazykových dispozic. Zejména uvedl, že italské státní orgány, které byly jednoznačně informovány o neznalosti italského jazyka na straně obviněného, „měly učinit potřebné kroky k tomu, aby byla splněna jeho žádost o překlad ... pokud nemohly prokázat, že obviněný ve skutečnosti rozuměl italštině natolik, aby pochopil obvinění, která jsou vůči němu vznesena“. Soud konstatoval, že ve spisu nebyl jediný důkaz prokazující dostatečnou znalost italštiny obviněným, a proto shledal porušení čl. 6 Úmluvy. Obdobně ve věci *Cuscani proti Spojenému království* (č. 32771/96, § 38) Soud dospěl k závěru, že poté, co byly úřady upozorněny na neschopnost obviněného porozumět jazyku řízení, bylo povinností soudce ověřit jeho jazykové znalosti. Soud rozhodl, že soudce je povinen zjistit, zda absence tlumočnicka při soudním jednání poškodila obviněného při jeho vystupování v řízení, ve kterém se doznal ke spáchání trestného činu. Dále ve věci *Amer proti Turecku* (č. 25720/02, bod 83) Soud nezjistil ve spisu žádný záznam o přítomnosti tlumočnicka při výslechu policií, při kterém stěžovatel uvedl, že má pouze omezené znalosti turečtiny jako jazyka daného řízení. Vzhledem k tomu, že během tohoto výslechu byly shromážděny klíčové důkazy a s ohledem na další řízení před vnitrostátním soudem, Soud konstatoval, že „ověření nutnosti tlumočení pro stěžovatele při jeho výslechu by mělo být povinností vnitrostátního soudu, který by se měl ujistit, že nepřítomnost tlumočnicka neohrozila právo stěžovatele, který byl v policejním zadržení, na spravedlivý proces“.
81. Z výše uvedené judikatury Soudu vyplývá, že je povinností státních orgánů, zejména vnitrostátních soudů, zjistit, zda spravedlivý proces vyžaduje nebo vyžadoval přibrání

tlumočníka pro obviněného. Soud je toho názoru, že tato povinnost se neomezuje pouze na situace, kdy obviněný cizinec výslovně požádá o tlumočení. Vzhledem k zásadnímu významu práva na spravedlivý proces v demokratické společnosti (viz *Hermi*, cit. výše, bod 76; *Artico* proti Itálii, bod 33, Series A no. 37) je tato povinnost dána vždy, pokud existují důvody pro podezření, že obviněný nerozumí dostatečně jazyku řízení, například pokud ani není státním příslušníkem nebo rezidentem státu, v něm je řízení vedeno. Obdobná povinnost vzniká, pokud je nutno pro tlumočení použítí třetího jazyka. V takovémto případě by měla být před přijetím rozhodnutí pro účely tlumočení zjištěna schopnost obviněného komunikovat v tomto třetím jazyku.

82. Soud dále poznamenává, že význam ověření potřeby tlumočení pro obviněného za účelem zajištění práva na spravedlivý proces byl uznán rovněž přijetím směrnice Evropské unie 2010/64/EU. Tato směrnice ukládá členským státům povinnost zavedení postupu nebo mechanismu, který by ověřil, zda podezřelý nebo obviněný osoba mluví a rozumí jazyku, ve kterém je řízení vedeno a zda potřebují pomoc tlumočníka.
83. Soud již dříve rozhodl, že při určení nutnosti tlumočení pro obviněného je otázka jazykových znalostí obviněného kardinální (viz *Hermi*, cit. výše, bod 71). V tomto ohledu dodává, že skutečnost, že obviněný má základní znalost jazyka řízení nebo třetího jazyka, jak je tomu v projednávaném případě, do něhož je tlumočení snadněji dostupné, by neměla sama o sobě zabránit v tlumočení do jazyka, kterému rozumí obviněný dostatečně k tomu, aby mohl plně uplatnit svoje práva na obhajobu. Uvedené vyplývá z požadavku, aby obviněný byl informován o obvinění v jazyce, kterému rozumí a z požadavku, aby byla obviněnému poskytnuta pomoc tlumočníka a byl tak schopen se dozvědět, co je mu kladeno za vinu a mohl se bránit (viz bod 79 výše). Bod 22 preambule směrnice 2010/64/EU konkrétněji stanoví, že tlumočení a překlad by měly být poskytovány buď v rodném jazyce obviněných, nebo v jakémkoli jiném jazyce, kterým hovoří nebo mu rozumí natolik, aby mohli plně uplatnit své právo k ochraně spravedlivého procesu.
84. Úmluva ponechává smluvním státům široký prostor pro uvážení, pokud se jedná o volbu prostředků k zajištění souladu právního řádu s požadavky v čl. 6 (viz *Sejdovic* proti Itálii [GC], č. 56581/00, bod 83, ECHR 2006 II). Soudu tedy nepřísluší stanovovat přesná opatření, která by vnitrostátní orgány měly přijmout za účelem ověření jazykových znalostí obviněných, kteří nemají dostatečné znalosti jazyka řízení. V závislosti na různých faktorech, jako je povaha trestného činu a komunikace vnitrostátních orgánů s obviněným (viz *Hermi*, cit. výše, § 71), může být určitý počet otevřených otázek dostačující k prokázání jazykových znalostí obviněného. V této souvislosti Soud poznamenává, že bod 21 směrnice 2010/64/EU rovněž ponechává na vnitrostátních orgánech, aby si vybraly nejvhodnější způsob ověření jazykových znalostí, jehož součástí může být konzultace s podezřelými nebo obviněnými.
85. Konečně Soud upozorňuje, že je vždy nezbytné zaznamenat jakýkoliv proces nebo rozhodnutí související s ověřením nutnosti překladu nebo tlumočení, případně s právem na tlumočníka (viz bod 86 a 87 níže), přičemž rovněž je potřeba zaznamenat jakoukoliv pomoc od tlumočníka, jako je tlumočení nebo přetlumočení obsahu dokumentů, aby se zabránilo pochybnostem při přezkoumání námitek vznesených v nadcházejícím řízení (viz *mutatis mutandis*, *Martin* proti Estonsku, č. 35985/09, bod 90).

(iii) Oznámení práva na tlumočníka

86. Soud již měl v rámci práva na obhájce, práva nevypovídat a neobviňovat sebe samého příležitost zdůraznit, že pro to, aby byla tato práva praktická a efektivní, je rozhodující, aby si podezřelí byli těchto práv vědomi (viz *Ibrahim* a další proti Spojenému království [GC], č. 50541/08 a 3 další, § 272, EÚLP 2016). Soud shledal, že z téhož důvodu je podstatné, aby si podezřelý byl vědom práva na tlumočení, což znamená, že musí být o takovém právu informován, když je „obviněn z trestného činu“ (viz *mutatis mutandis*, *tamtéž*; viz také čl. 3

směrnice 2012/13/EU).

87. Aby oznámení práva na tlumočení dávalo smysl, mělo by být učiněno spolu s oznámením ostatních výše uvedených základních práv na obhajobu v jazyce, kterému stěžovatel rozumí (tamtéž).
88. b) Použití uvedených zásad na projednávaný případ

(i) K důvodům pro ustanovení ruského tlumočnicka

88. Soud na úvod poznamenává, že okresní soud učinil několik dotazů týkajících se dostupnosti tlumočnicků pro rodný jazyk stěžovatele (litevštiny), přičemž zjistil, že v rozhodné době ve Slovinsku nebyli registrováni žádní takovíto tlumočníci a že překlad z a do litevštiny by vyžadoval pomoc nejbližšího litevského velvyslanectví. Předmětné dotazy však byly učiněny až po rozsudku soudu druhého stupně, aniž by byly učiněny další kroky. Ze spisu nevyplývá, že by se státní orgány během soudního procesu nebo vyšetřování zabývaly možnostmi zajištění tlumočnicka z litevského jazyka. Nicméně, v následujícím řízení, například před Nejvyšším soudem, byl překlad z litevštiny do slovinštiny a naopak opatřen.
89. Nakonec ani vláda netvrdila, že by existovaly přesvědčivé důvody bránící státním orgánům v přibrání tlumočnicka z litevštiny pro pomoc stěžovateli. Ve skutečnosti tvrdila, že ruský tlumočnick byl přibrán, protože podle jejich názoru stěžovatel ruštině rozuměl. Rozhodnutí vnitrostátních soudů týkající se této stížnosti byla totiž založena na předpokladu, že stěžovatel rozumí ruštině a byl schopen porozumět řízení v tomto jazyce.
90. S ohledem na výše uvedené skutečnosti Soud nemůže spekulovat, zda nebo v jakém okamžiku měl být tlumočnick litevského jazyka stěžovateli k dispozici, pokud by se ho státní orgány aktivně snažily zabezpečit. Vzhledem k tomu, že čl. 6 nevyžaduje, aby stěžovatel měl nezbytně možnost mít řízení ve svém rodném jazyce, Soud bude zkoumat hlavní otázku, a sice, zda bylo stěžovateli poskytnuto tlumočení do jazyka, který ovládal dostatečně k tomu, aby se mohl hájit, a pokud tomu tak nebylo, zda to narušilo spravedlnost procesu jako celku.

(ii) K posouzení nutnosti tlumočení pro stěžovatele

91. Státní orgány si v projednávané věci byly zcela vědomy, že stěžovatel, který byl litevským státním příslušníkem a do Slovinska přicestoval krátce před svým zatčením, nerozuměl jazyku trestního řízení vedeného proti němu, kterým byla slovinština. Po vzetí do vazby byl policií za pomoci ruského tlumočnicka informován o důvodech svého zatčení a o svém právu na obhájce. Při výslechu vyšetřujícím soudcem byl stěžovateli opět nápomocen ruský tlumočnick. V průběhu řízení i v průběhu konzultací se soudem ustanoveným advokátem stěžovateli pomáhal tento tlumočnick a také mu poskytl překlady příslušných soudních dokumentů do ruštiny. Přestože jsou záznamy z vyšetřování a výslechu poměrně podrobné, Soud nemohl najít žádný náznak toho, že by stěžovatel byl kdykoli dotázán, zda rozumí tlumočení a překladu do ruštiny natolik, aby se mohl efektivně obhajovat v tomto jazyce.
92. V této souvislosti Soud nemůže přijmout návrh vlády, podle kterého by mohl být učiněn obecný předpoklad o stěžovatelově vědomosti ruského jazyka na základě toho, že je litevské státní příslušnosti a současně odmítá argument vlády týkající se používání ruštiny v Litvě, přičemž pravdivost těchto tvrzení nebyla nijak prokázána. Soud dále uvádí, že vláda neposkytla žádné jiné vysvětlení k tomu, co vedlo státní orgány k přibrání tlumočnicka ruského jazyka pro stěžovatele a na základě čeho se domnívaly, že tento jazyk stěžovatel dostatečně ovládal (viz bod 71 výše; srov. Hermi cit. výše, body 90 a 91; a Katritsch proti Francii, č. 22575/08, bod 45).
93. Soud tedy musí konstatovat, že státní orgány výslovně neověřily (viz bod 81 výše) odbornost stěžovatele v ruském jazyce. Neexistence takového ověření je důležitým aspektem při posuzování případu Soudem, neboť efektivní ochrana práv zakotvených v čl. 6 odst. 3 písm. a) a e) Úmluvy vyžaduje, aby byl obviněnému poskytnutý překlad do jazyka, který ovládá (viz

body 81 až 83 výše).

(iii) K dalším údajům o znalostech ruského jazyka stěžovatele

94. Soud přistoupil ke zjištění, zda existují jiné náznaky stěžovatelovy znalosti ruského jazyka. V této souvislosti poznamenává, že neexistují žádné zvukové záznamy z výslechu vyšetřujícím soudcem nebo z jednání a vláda nepředložila žádný jiný důkaz (viz například Katritsch, cit. výše, bod 45; a Hermi, cit. výše, bod 90), z kterého by bylo možno zjistit skutečnou znalost ruského jazyka na straně stěžovatele. Pokud se jedná o to, zda v záznamech ze soudního řízení nebo jinde existují nějaké náznaky o jeho schopnosti porozumět ruskému jazyku, Soud poznamenává, zaprvé, že při neexistenci jakéhokoli ověření jazykových schopností stěžovatele by mohla být jeho nedostatečná spolupráce během postupu policie a během jeho výslechu vyšetřujícím soudcem přinejmenším zčásti zapříčiněna problémy s vyjadřováním v ruštině.
95. Zadruhé, pokud během slyšení učinil stěžovatel pár základních prohlášení, pravděpodobně v ruštině, toto nemůže být považováno za dostatečné prokázání znalosti jazyka v takové úrovni, že byl skutečně schopen účinně se v tomto jazyku obhajovat.
96. Zatřetí, i když Ústavní soud shledal, že stěžovateli se „podařilo komunikovat“ se svým advokátem, nepodložil tento závěr odkazem na konkrétní fakta. Jeho závěr je bohužel spíše založen na předpokladu než na důkazech o jazykových znalostech stěžovatele nebo na skutečné komunikaci s jeho advokátem.
97. Závěrem lze konstatovat, že i když se zdálo, že stěžovatel byl schopen mluvit a pochopit něco v ruském jazyce, což ani nepopíral, Soud nepovažuje za prokázané, že by jeho odbornost v tomto jazyce byla dostačující k zajištění spravedlivého procesu.

(iv) K absenci stížnosti nebo žádosti o nahrazení tlumočnicka během soudního řízení

98. Soudu zůstává přezkoumat argument vlády, že stěžovatel ani jeho obhájce neučinili žádnou připomínku k přihrání tlumočnicka ruského jazyka během vyšetřování, při soudním jednání nebo v odvolacím řízení.
99. Pokud jde o stěžovatele, Soud považuje za důležité uvést, že ve spisu není zmíněno, že by jej orgány informovaly o jeho právu na tlumočení do jeho mateřského jazyka nebo o jeho základním právu na tlumočení do jazyka, kterému rozumí. Vláda neposkytla žádné odůvodnění k tomuto selhání. Soud v této souvislosti zdůrazňuje, že oznámení práva na tlumočení bylo nedílnou součástí povinnosti státních orgánů poskytnout žadateli přiměřenou jazykovou pomoc, aby bylo zajištěno právo na spravedlivý proces – povinnost, která byla základem odvolání stěžovatele a jeho ústavní stížnost. Navíc podle vnitrostátního práva měl stěžovatel právo na tlumočení do svého rodného jazyka a orgány byly podle vnitrostátního procesního práva povinny ho informovat o tomto právu a učinit k tomuto záznam, jehož součástí měla být i reakce stěžovatele.
100. Podle názoru Soudu neexistence oznámení o právu na tlumočení ve spojení se zranitelností stěžovatele jako cizince, který přišel do Slovinska jen krátce před zatčením a byl ve vazbě během řízení, a jeho omezené znalosti ruštiny, by mohla vysvětlit absenci žádosti o jiného tlumočnicka nebo stížnost ohledně tlumočení v nadcházejícím řízení. Soud dále konstatuje, že Ústavní soud považoval situaci stěžovatele za výjimečnou, což vedlo k tomu, že nebyl povinen vyčerpat všechny opravné prostředky.
101. Pokud jde o absenci stížností obhájce stěžovatele, Soud připomíná, že ačkoliv je obhajoba v zásadě věcí žalovaného a jeho právního zástupce, bez ohledu na to, zda byl obhájce ustanoven soudem nebo zvolen stěžovatelem, garantem spravedlivého procesu – zahrnující, mimo jiné, případnou neexistenci překladu nebo tlumočení pro obviněného cizího státního příslušníka – jsou vnitrostátní soudy (viz Hermi, cit. výše, bod 72; a Cuscani, cit. výše, bod 39). Selhání právního zástupce stěžovatele při vznesení námítky k tlumočení tak nezabývá vnitrostátní soud odpovědnosti podle čl. 6 Úmluvy.

(v) Závěr

102. Vzhledem k výše uvedenému má Soud za to, že v projednávaném případě nebylo prokázáno, že stěžovateli byla poskytnuta jazyková pomoc umožňující mu aktivně se účastnit řízení vedeného proti němu. Soud proto dospěl k závěru, že toto postačuje k tomu, aby proces byl v celkovém rámci hodnocen jako nespravedlivý.
103. Došlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy. S ohledem na tento závěr musí být námitka vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy zamítnuta.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Rozhoduje jednomyslně o připojení se k opodstatněnosti námitky vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků v souvislosti s údajným odepřením práva stěžovatele na užívání jazyka, kterému rozumí, v trestním řízení vedeném proti jeho osobě;
2. Prohlašuje jednomyslně stížnost týkající se údajného odmítnutí práva žalobce na užívání jazyka, kterému rozumí, v trestním řízení proti němu podle čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy samostatně a ve spojení s čl. 13 a 14 Úmluvy, za přijatelnou a ve zbývající části za nepřijatelnou;
3. Rozhoduje pěti hlasy ku dvěma, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy, a proto odmítá námitku vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků;
4. Rozhoduje jednomyslně, že nevyvstal žádný další problém podle čl. 13 a 14 ve spojení s čl. 6 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)